

Hegedüs István Dániel

A történeti magyar közjog jelenkori hagyatéka: a történeti alkotmány és a Szent Korona^{*}

„Alkotmányunk történelmi alkotmány, nem egyszerre készült, hanem a nemzet életéből fejlett ki, s a nemzet szükségéhez és a kor igényeihez képest mind a nemzet jogait, mind a királyi jogokat illetően lényegében és formában, időnként változásokon ment keresztül.” (Deák Ferenc)

I. Bevezetés

Tanulmányomban a 2012. január 1-jén hatályba lépő Alaptörvény két olyan rendelkezését vizsgálom, amelyek részlegesen rehabilitálják a *történeti magyar közjog*¹ két intézményét: a (magyar) történeti alkotmányt és a Szent Koronát – illetve a Szent Korona-tant. Írásomban a történeti alkotmány, a magyar történeti alkotmány és a történeti alkotmány vívmányai, mint fogalmak meghatározására, a felmerülő ellentmondások ismertetésére és helyenként ezek cáfolására vállalkozom. A történeti alkotmány mellett a *Szent Korona-tan* illetve *Szent Korona-eszme*² jelenkori alkotmányjogban betöltött lehetséges szerepét és a felmerülő ellentmondásokat ismertetem.

II. A történeti alkotmány jelenkora

„Tiszteletben tartjuk történeti alkotmányunk vívmányait (...). Nem ismerjük el történeti alkotmányunk idegen megszállások miatt bekövetkezett felfüggesztését.”³

* E tanulmány alapjául szolgáló dolgozat a XXXII. Országos Tudományos Diákköri Konferencián az „Alkotmányjogi tagozat III. szekciójában” A történeti alkotmány vívmányai és a Szent Korona az Alaptörvényben címmel került bemutatásra, illetve a tanulmány alapjául szolgált az e pályamunkát átdolgozó „Visszatekintés a múltba” – A Nemzeti Hitvallás historizáló rendelkezéseinek lehetséges jelentéstartalmai című évfolyamdolgozat. Konzulens: Dr. Drinóczi Tímea egyetemi docens. Kézirat lezárása: 2015. szeptember 15.

¹ Történeti magyar közjogon értem az 1949-es szovjet típusú chartális alkotmány előtti – rövid provizóriumokkal megszakított – közjogi rendszert és annak intézményeit. Ezt az időszakot a történeti alkotmány korszakaként jelölöm.

² A Szent Korona-tan, illetve Szent Korona-eszme kifejezéseket a szóismétlések elkerülése érdekében egymással rokonítva fogom használni a tanulmányban. A Szent Korona eszméről (- tanról) bővebben L. Zétényi Zsolt: A Szentkorona-eszme mai értelme. Püski, Budapest 1997

³ Magyarország Alaptörvénye (továbbiakban: Alaptörvény), Nemzeti Hitvallás

Az Nemzeti Hitvallás vizsgált rendelkezése a történeti alkotmányunk és annak vívmányai iránti alaptörvényi szintű tisztelet kifejezése. Ennek kapcsán tisztázandó a történeti alkotmány, a magyar történeti alkotmány és a *történeti alkotmányunk vívmányai*, mint fogalmak.

1. A történeti alkotmány fogalma

A *történeti alkotmány* a chartális alkotmányok mellett az alkotmányok másik típusa. Jellemzője, hogy elemei különböző *korokban* (brit példán keresztül ld. 1679: *Habeas Corpus Act*, 1911: *Parliament Act*, 1998: *Human Rights Act*), eltérő módon és formában (*törvény, szokásjog, egyezmények, oklevelek*) jöttek létre.⁴

A történeti alkotmány nagy erénye, hogy a tradíciókra építve, a joghoz és a történelemhez szorosan kapcsolódva szervesen alakult ki és fejlődött, ezzel magán hordozva egyfajta *nemzeti szellemiséget*. Szabályai *nem egyöntetűek*, nem következetesek, hiszen azok századok eltéréseivel alakultak ki.⁵ Ennek ellenére egyes elemeit „*örökérvényűnek*” és állandónak tekintett a jogtudomány illetve a társadalom.⁶

A történeti alkotmány *hajlékony (flexibilis)*, módosítására vonatkozóan nincsenek különleges eljárási szabályok, akár egyszerű törvényhozási úton is módosítható.⁷

2. A magyar történeti alkotmány fogalma

A magyar történeti alkotmány pontos definiálása iránti igény az Alaptörvény R cikk (3) bekezdésében foglaltak miatt merül fel. Az alaptörvényi rendelkezés ugyanis a *történeti alkotmányunk vívmányait* értelmezési támpontként jelöli meg.⁸

Az európai alkotmányfejlődés története során a ma is élő *brit történeti alkotmány*⁹ mellett 1949-ig – kisebb nagyobb közjogi provizóriumokat

⁴ Petrétei József: Az alkotmányos demokrácia alapintézményei. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs 2009. 94. o.

⁵ Mezey Barna – Sente Zoltán: Európai alkotmány- és parlamentarizmustörténet. Osiris Kiadó, Budapest 2003. 32. o.

⁶ Sente Zoltán: A historizáló alkotmányozás problémái – a történeti alkotmány és a Szent Korona az új Alaptörvényben. Közjogi Szemle 2011. 3. sz. 1. és 6. o.

⁷ Petrétei: i.m. 95. o.

⁸ Vö. Alaptörvény, R cikk (3) bek. „Az Alaptörvény rendelkezéseit azok céljával, a benne foglalt Nemzeti hitvallással és történeti alkotmányunk vívmányaival összhangban kell értelmezni.”

⁹ A történeti alkotmány klasszikus hazájának Nagy-Britanniát tartják. Az angol történeti alkotmány részét képezik a különböző korokban keletkezett oklevelek (Magna Charta Libertatum), a „billek” (Bill of Rights, 1689), az „act-ek” (Act of Settlement, 1701), a statútumok (Westminsteri Statútum, 1931), a bírói döntések és az alkotmányos rendet érintő

leszámítva – Magyarországnak is történeti alkotmánya volt.¹⁰ Az alkotmány, mint kifejezés nem ősi, de régi magyar szó. Tartalma nincs összefüggésben a ma használatos alkotmány kifejezéssel, *elsősorban szerkezetet, alakzatot, képletet jelent*. A magyar jogi műnyelvben a XVIII. században jelent meg, vált használatossá, és jelentése ekkor alakult át a ma használatos *alkotmány*¹¹ fogalomra.¹²

A magyar történeti alkotmány pontos definiálása nem kis problémát jelent. A preambulumban azon rendelkezése, amely szerint „*Büszkék vagyunk arra, hogy Szent István királyunk ezer évvel ezelőtt szilárd alapokra helyezte a magyar államot (...)*” azaz az államalapításról, mint a magyar alkotmánytörténet egyik legfontosabb, de nem legrégebbi eseményére való utalás helyes, de nem pontos. *Ugyanis a magyar nomád állam a törzsszövetségi korban is rendelkezett alkotmánnyal*. Ezzel a rendelkezéssel tehát nem az „ősi” értelemben vett magyar történeti alkotmánynak, hanem az európai alkotmányozásnak állít emléket az Alaptörvény.¹³ Miként definiálhatjuk pontosan a magyar történeti alkotmányt? Vajon megválaszolható-e ez a kérdés? A 19–20. századtól napjainkig több jogtudós és politikus is foglalkozott a történeti alkotmány fogalmának és tartalmának meghatározásával.

Deák Ferenc ekként határozta meg: „*Alkotmányunk történelmi alkotmány, nem egyszerre készült, hanem a nemzet életéből fejlett ki, s a nemzet szükségeihez és a kor igényeihez képest mind a nemzet jogait, mind a királyi jogokat illetően, lényegében és formában, időnként változásokon ment*

és azokat nagyban biztosító szokások, konvenciók, amelyek igen nagy jelentőséggel bírnak. Az brit történeti alkotmányról és közjogi rendszerről bővebben L. Albert Venn Dicey: *Introduction to the study of the law of the constitution*. http://files.libertyfund.org/files/1714/0125_Bk.pdf (2015. 04. 17); Albert Venn Dicey.: *Bevezetés az angol alkotmányjogba*. (Fordította: Tarnai János), A Magyar Tudományos Akadémia kiadása, Budapest, 1902; Albert Venn Dicey: *Will the Form of Parliamentary Government Be Permanent?* Harvard Law Review, Vol. XIII. No. 2., June, 1899

¹⁰ Vita áll fenn a szakirodalomban a történeti alkotmány korszakának végpontját illetően. Ebben a kérdésben véleményem szerint jelentős ellentmondások lelhetőek fel. Az Alaptörvény által is deklarált 1944. március 19-e, mint végpont nem fogadható el, hiszen a magyar állam a nyilas puccsig véleményem szerint, korlátozottan, de szuverén volt. Ezt követően sem szuverenitásról, sem a történeti közjog „működéséről” nem beszélhetünk. Összegzően megállapítom, hogy a Szálasi rendszer provizóriumnak és alkotmány nélküli (történeti alkotmányt tekintve) korszaknak tekintem, amelyet követően a történeti alkotmány egyes részei még 1945–1949-ig hatályban voltak.

¹¹ Az alkotmány fogalmáról bővebben L. Petrétei: i.m. 47-49. o.

¹² Mezey Barna: *A Nemzeti Hitvallás jogtörténeti elemei*. In: *Az új Alaptörvényről – elfogadás előtt*. Tanulmánykötet az Országgyűlés Alkotmányügyi, Igazságügyi és Ügyrendi Bizottsága által 2011. április 8-án azonos címmel megrendezett tudományos konferencián elhangzott előadások alapján – Országgyűlés Alkotmányügyi, Igazságügyi és Ügyrendi Bizottsága, Budapest 2011. 35. o.

¹³ Mezey: *A Nemzeti Hitvallás...* 38. o.

*keresztül.*¹⁴ Ebből a meghatározásból kiolvashatóak a történeti alkotmány főbb fogalmi elemei, de nem derül ki az, hogy milyen jogalkotási termékek tekintendők az *alkotóelemeinek*.¹⁵

Erre a kérdésre *Széchenyi István* Hajnóczy József *álláspontjára*¹⁶ támaszkodva felsorolásszerűen ad választ. Széchenyi szerint – saját korában – a történeti alkotmány sarkalatos pontjai: *az ősszerződés; az Aranybulla; a Tripartitum II. rész 3. címének azon a pontjai, amelyek törvényhozásra vonatkoznak; a II. rész 5. címe, amely törvény kötelező erejének kiterjedését magyarázza; I. Ferdinánd királyi esküje; III. Károly király koronázási hitlevele; a Pragmatica Sanctio; II. Lipót koronázási esküje; az 1791. évi közjogi törvények és a vallásszabadságról és a nyelvről szóló törvények.*¹⁷

Az áprilisi törvények megalkotásával új fejezet kezdődött a magyar alkotmánytörténetben. Nagy kérdés volt már a saját korában, hogy az áprilisi alkotmány vajon chartális alkotmány-e, vagy a történeti alkotmány átfogó revíziója, módosítása.

Eckhart Ferenc szerint 1848-ban új alkotmány született, amely a korábbi rendi alkotmányhoz képest számos átfogó jellegű újítást vezetett be.¹⁸ Ezt az álláspontot képviseli *Degré Alajos* is, aki szintén amellet foglalt állást, hogy az *áprilisi alkotmány* nem a rendi értelemben vett történeti alkotmány megreformálása, kiterjesztése, hanem annak a helyébe lépő új alkotmány.¹⁹

A *kiegyezést* megelőző kor jogirodalmi munkái a történeti alkotmány részének tekintették az áprilisi törvényeket. Ezt a szemléletet igazolja az is, hogy a kiegyezési törvények is történeti alapokon nyugodtak (*a Pragmatica Sanctiora hivatkozva építették újjá a közjogi konstrukciót*). A korábbi történeti szemlélet tovább húzódott a magyar jogtörténetben és *eljutott a chartális alkotmány, mint koncepció leértékeléséig*. A Horthy-korszakban a trianoni trauma miatt a nacionalizmus felerősödésével egyidejűleg felértékelődött az ezeréves alkotmány értékébe vetett hit.²⁰ A

¹⁴ Deák Ferenc: Adalék a magyar közjoghoz. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest 1987 idézi: Trócsányi László: Az alkotmányozás dilemmái. Alkotmányos identitás és európai integráció. HVG-Orac, Budapest 2014. 63. o.

¹⁵ A történeti alkotmány tartalmára vonatkozó nézeteket szerzőkre lebontva L. Zétényi Zsolt (szerk.): A történeti alkotmány. Magyarország ősi alkotmánya. Magyarorszáért Kulturális Egyesület, Budapest 2010. 49-97. o.

¹⁶ Hajnóczy József szerint a történeti alkotmány az alaptörvények összességéként határozható meg. Alaptörvényen (leges cardinales) Hajnóczy a legfontosabb köz- és magánjogi viszonyokat rendező törvényeket értette. Mezey: A Nemzeti Hitvallás... 40. o.

¹⁷ Zétényi (szerk.): A történeti alkotmány. Magyarország ősi alkotmánya. 93-94. o.

¹⁸ Eckhart Ferenc (Szerk. Mezey Barna): Magyar alkotmány- és jogtörténet. Osiris Kiadó, Budapest 2000. 346. o.

¹⁹ Degré Alajos (szerk. Béli Gábor): Magyar állam- és jogtörténet. IDResearch Kft. (Publikon Kiadó) Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kara, Pécs 2009. 293-294. o.

²⁰ Mezey: A Nemzeti Hitvallás... 42. o.

Szent Korona-tanhoz hasonlóan politikai lépések igazolásának magyarázatára is felhasználták.²¹

A korszak második felében azonban megjelent az alkotmányrevízió gondolata. *Teleki Pál* már 1920-ban felvetette az ezer éves alkotmány átfogó reformjának szükségességét: „Azok a világtörténelmi események, amelyek a lefolyt két év alatt bekövetkeztek, és amelyekre bevezetésében az 1920. I. törvény utal, szükségessé teszik az ezeréves alkotmányunk revízióját, de alapjelleget megváltoztatása nélkül.”²² Ennek szellemében *Teleki* második miniszterelnöksége alatt alkotmánytervezet is született, de a háború és a miniszterelnök öngyilkossága miatt nem került sor annak tárgyalására. A tervezetből és *Teleki Pál* szándékaiból egyértelműen látható, hogy nem „új alkotmányról”, hanem korporatív szellemiségű, gyökeres, mélyreható változásokat véghez vivő alkotmányreformra készült.²³

A történeti alkotmány a második világháborút követően az *1949-es szovjet típusú alkotmány* elfogadásáig rövid idejű provizóriumokat²⁴ leszámítva hatályban volt – *helyesebb talán, ha úgy fogalmazzunk: a történeti alkotmány intézményrendszere élő volt.*

A magyar jogtudósok mellett a politikai élet szereplőit is élénken foglalkoztatta a történeti alkotmány, mint fogalom. Sőt, egyes korokban a történeti alkotmányra és a *történeti (ősi) alkotmányosságra való hivatkozás* igen kedvelt politikai szlogen volt. Ennek jó példája a reformkor illetve a kiegyezést megelőző időszak, ahol a magyar politikai elit a *történeti alkotmány által biztosított szabadságokra* hivatkozva határozta meg önmagát és a magyar államot az abszolutisztikus rendszerrel szemben.²⁵

A történeti áttekintést követően korunk jogászainak definícióival folytatom a történeti alkotmány fogalmának elemzését.

Mezey Barna véleménye szerint a történeti alkotmány részének kell tekintenünk minden alkotmányos jelentőségű jogforrást, amely az 1949. évi XX. törvény elfogadásáig keletkezett.²⁶

Szente Zoltán szerint: „A történeti alkotmány elsősorban a közhatalom gyakorlására, illetve a Magyar Királyság függetlenségére vonatkozó, alkotmányos jelentőségűnek tekintett, történetileg eltérő időpontokban

²¹ Vö. *Szente*: A historizáló... 2. o.

²² *Papp Antal* (szerk.): *Teleki Pál országgyűlési beszédei*. I. kötet, Stádium, Budapest 1942. 224-225. o.

²³ *Zétényi* (szerk.): A történeti alkotmány. Magyarország ősi alkotmánya. 67-69. o.

²⁴ Ilyen provizóriumnak tekinthetjük például az abszolutista kormányzás időszakát a Habsburg-éra alatt illetve az 1849-et követő neoabszolutista rendszert. E korszakokban a történeti alkotmányt vagy figyelmen kívül hagyták, vagy egyes – fontos – intézményei nem működtek, ergo (történeti) alkotmányosságról ezekben a korszakokban nem beszélhetünk.

²⁵ *Takáts József*: *Modern magyar politikai eszmétörténet*. Osiris Kiadó, Budapest 2007. 16-17. o.

²⁶ *Mezey*: A Nemzeti Hitvallás... 42. o.

*létrejött (alap- vagy sarkalatos) törvények, oklevelek, valamint a hasonló tárgyú és alkotmányos jelentőségűnek tekintett szokások jelentik. Ezek sohasem kerültek rögzítésre egy vagy több, kapcsolódó alkotmánylevélben, s az alkotmány tényleges tartalma történeti jellegének megfelelően korszakról korszakra változott.*²⁷ Somogyvári István szerint: „Történeti alkotmánynak nevezük azt az alkotmányt, amelynek a tárgyi értelemben vett jogforrásai az egyes törvényekből, esetleg rendeletekből (írott jogforrások) és a szokásjogból együttesen megismerhető szabályok. Azt, hogy ezek közül a szabályok közül melyek alkotják a hatályos alaptörvényt, közmegegyezés (a szokásjog és a jogtudomány) határozza meg.”²⁸

Ezekből a meghatározásokból következik, hogy a magyar történeti alkotmány az ezeréves államiság ideje alatt keletkezett azon alkotmányos jelentőséggel bíró írott jogszabályok és szokásjogi normák összessége, amelyek az államot és annak működését szabályozták.

A történeti alkotmány forrásai: a szokás (szokásjog), a törvény, a törvények közzététele a *Tripartitum* és a *Corpus Juris Hungarici*.²⁹ Ezekből a forrásokból az alkotmánytörténet eseményei következtében a jelenkori alkotmányjog számára releváns forrásnak maximum a törvények számítanak.

3. A történeti alkotmány vívmányai, mint az Alaptörvény értelmezési segédletei

*Tóth Zoltán József a magyar történeti alkotmány öt fejlődési szakaszát különbözteti meg. Az 1) az első Árpádok személyes kiváltsága, amikor a király a hatalmat magánhatalmi eszközökkel gyakorolta (patrimoniális állam); 2) az Aranybullától kibontakozó hűbéri állam; 3) a rendi állam kora a XIV. századtól 1848-ig; 4) a népképviselőileg korlátozott alkotmányos monarchia és azon belül a közjogi provizórium ideje 1944-ig; és végül az 5) a történeti alkotmány elvetése, de egyes intézményeinek (újraértelmezett) megtartása 1944-től napjainkig.*³⁰

Ezt a fejlődésábrát egészíteném ki egy hatodik szakasszal, amely az Alaptörvény elfogadása után a *történeti alkotmány szelektív-részleges rehabilitálásában nyilvánul meg*. Ugyanis az preambulum nem a teljes

²⁷ Sente: A historizáló... 1. o.

²⁸ Somogyvári István: Magyarország történeti alkotmánya és a rendszerváltozást követő alkotmány-tervezetek. 1. o. <http://www.asz.hu/konyvfejezetek/2011/magyarorszag-torteneti-alkotmánya-es-a-rendszervaltozast-koveto-alkotmany-tervezetek/mpe-2010-si.pdf> (2015. 04. 17)

²⁹ Zétényi (szerk.): A történeti alkotmány. Magyarország ősi alkotmánya. 174-186. o.

³⁰ Tóth Zoltán József: A Szent Korona és a Szentkorona-tan. In: Tóth Zoltán József (szerk.): Molnár Tamás – Pap Gábor – Pecze Ferenc – Tóth Zoltán József – Vass Csaba – Zlinszky János: A magyar Szent Korona és a Szentkorona-tan az ezredfordulón. Szent István Társulat, Budapest 1999. 334. o. Idézi: Somogyvári: i.m. 3. o.

történeti alkotmányt rehabilitálja – és hívja értelmezési segédletként – hanem csak azokat a részeit, amelyeket a mai korban zsinórmértékként használhatunk, *azaz a történeti alkotmány vívmányait.*

Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint: *„A magyar történeti alkotmány konszolidált értelmezésének minimumához tartozik annak elfogadása, hogy a XIX. században végbement polgári átalakulást konstituáló törvények a történeti alkotmány részét képezik. E törvények teremtették meg – nem jelentéktelen előzmények után – azt a szilárd jogintézményi alapot, amelyre a modern jogállam épül. Amikor tehát az Alaptörvény mintegy ablakot nyit közjogunk történeti dimenziójára, ráirányítja a figyelmet azokra az intézménytörténeti előzményekre, amelyek nélkül mai közjogi viszonyaink és általában jogi kultúránk gyökér nélküliek lennének. Az Alkotmánybíróság felelőssége ebben az új helyzetben rendkívüli, mondhatni történelmi: a konkrét ügyek vizsgálatakor kötelezően be kell emelnie kritikai horizontjába a jogi intézménytörténet releváns forrásait.”³¹*

Az alkotmánybírósági határozatból az alábbi következtetéseket vonom le: A történeti alkotmányból a mai alkotmányjog számára releváns forrásnak a polgári átalakulást megvalósító és az azt követő időszakban megalkotott törvények és egyéb jogszabályok számítanak. A történeti alkotmány – lehetséges – vívmányai olyan intézmények, amelyek intézménytörténeti gyökerei legalább az áprilisi alkotmányig, vagy a dualizmus törvényhozásáig nyúlnak vissza. Ezek a vívmányok olyan jogintézmények, amelyek a jogállamisággal összeegyeztethetőek, és a demokratikus jogi kultúra gyökereinek számítanak. Az, hogy mi tekintendő vívmánynak az Alkotmánybíróság feladata meghatározni az egyes konkrét ügyek vizsgálatakor. *Mindezekre alapozva a történeti alkotmány vívmányain értem azokat a polgári átalakulást követő alkotmányfejlődés alatt kialakult jogintézményeket, amelyek a hatályos alkotmányjogban jelen vannak, és értelmezési támpontként szolgálnak.*

Az eddigi alkotmánybírósági gyakorlat egy ügyben mondta ki konkrétan, hogy mit tart a történeti alkotmány vívmányának. A 33/2012. (VII. 17.) AB határozatban foglaltak szerint *„a bírák függetlenségének elve, annak elemeivel együtt, minden kétséget kizáróan vívmány. Az Alkotmánybíróság ezért megállapította, hogy a bírói függetlenség és az ebből eredő elmozdíthatatlanság elve nemcsak az Alaptörvény tételes szabálya, hanem a történeti alkotmány vívmányai közé is tartozik.”*

Emellett fontos megjegyezni azt is, hogy az Alkotmánybíróság az Alaptörvény hatályba lépése előtti gyakorlatában is többször hivatkozott a történeti alkotmányra. A büntethetőség elévülésével kapcsolatban utalt az

³¹ 33/2012. (VII. 17.) AB határozat

1878. évi V. törvénycikkre (Csemegi-kódex),³² és az Országgyűlés házszabályának megalkotása során hivatkozott az 1848. évi IV. törvénycikkre.³³

A bírák függetlenségének elve mellett a történeti alkotmány még számos vívmányának holléttét fedi homály. Az alkotmánybíróági gyakorlat mellett a jogtudomány értelmezése az, amely felfedheti ennek az absztrakt fogalomnak a tartalmát és meghatározhatja azokat a jogintézményeket, amelyeket besorolhatunk ebbe a körbe.

Korábbi álláspontomra alapozva véleményem szerint a bírák függetlensége mellett az alábbi jogintézmények tartozhatnak a történeti alkotmány lehetséges vívmányai közé: *a parlamenti autonómia, a mentelmi jog, a miniszteri felelősség, a miniszteri ellenjegyzés, az igazságszolgáltatás függetlensége, a közigazgatás törvényessége, az alkotmányellenes hatalommal szembeni ellenállás joga, a nemzetiségek egyenjogúsítása és a szabadságjogok.*

4. Forráskritika és összegzés

A történeti alkotmány – részleges – rehabilitációjával kapcsolatban számos szerző kifejtette álláspontját. Egyes, a témával foglalkozó publikációk szerint a történeti alkotmány nem rehabilitálható, mert vannak olyan alkotórészei, amelyek nem összeegyeztethetőek a modern alkotmányosság követelményeivel illetve a nemzetközi kötelezettségvállalásokkal.³⁴

Kétségtelenül a történeti alkotmány részét képező ún. *zsidótörvények*,³⁵ és ha elfogadjuk azt az álláspontot, hogy a történeti alkotmány 1949-ig hatályban volt, ebbe a körbe sorolhatjuk a népbíráskodás alapjául szolgáló *1945. évi VII. és az 1946. évi VII. törvényt*, amelyek a zsidótörvényekhez hasonlóan már a saját korukban felvetettek alkotmányossági aggályokat. Véleményem

³² 2/1994. (I. 14.) AB határozat

³³ 688/B/2002. AB határozat

³⁴ Vö. Sente: A historizáló... 1. o. „Ebben a tanulmányban amellet érvelek, hogy a történeti alkotmány „vívmányai”, különös tekintettel a Szent Korona-tanra, nem egyeztethetők össze a modern alkotmányosság követelményeivel. E hagyományok felélesztése, illetve összekötése a jelenlegi magyar alkotmányos rend alapelveivel csak a Szent Korona-eszme, illetve a történeti alkotmány valóságos tartalmának figyelmen kívül hagyásával, illetve a magyar közjogi tradíciók részleges meghamisításával lehetséges.”

³⁵ Vö. Chronowski Nóra – Drinóczi Tímea – Kocsis Miklós: Mozaikok, azaz milyen értelmezési kérdéseket vethet fel az alaptörvény? In: Drinóczi Tímea (szerk.): Magyarország új alkotmányossága. Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Pécs 2011. 48. o. „A „történeti alkotmány vívmányainak” számos eleme nyilvánvalóan alkalmatlan arra, hogy az értelmezéshez felhasználható legyen. Megemlítendő továbbá, hogy a történeti alkotmány részét képező olyan jogalkotási aktusok is, amelyek negatív előjelű „vívmányoknak” tekinthetőek (pl. az ún. zsidótörvények), amelyek ugyancsak nem szolgálhatnak az értelmezés alapjául az alkotmányos demokrácia alkotmánya tekintetében.”

szerint sem a vallási majd faji alapon diszkrimináló zsidótörvények, sem a visszaható hatállyal bűncselekményt megállapító népbíráskodási törvény nem fér össze a *történeti alkotmány szellemiségével*.³⁶ Ez abból az egyszerű és logikus tényből következik, hogy a történeti alkotmány már jóval a zsidótörvények előtt biztosította vallásszabadságot, illetve számos olyan szabadságjogot (személyes szabadság, mozgásszabadság, vállalkozási szabadság, tulajdonhoz való jog stb.) amelyeket ezek törvények rendelkezései súlyosan korlátoztak – néhol teljesen felszámoltak. Ugyanez igaz a visszaható hatállyal bűncselekményt megállapító 1945. évi VII. törvényre, amely az akkor hatályos büntetőtörvény (*1878. évi V. törvénycikk*) által rögzített – alkotmányos jelentőségű – *nullum crimen sine lege* elvével áll szemben.³⁷

Ez a két példa jól érzékelteti, hogy a történeti alkotmánynak valóban vannak olyan elemei, amelyek nem összeegyeztethetőek a mai modern jogállamisággal – de véleményem szerint *magával a történeti alkotmány szellemiségével sem*.

Az Alaptörvény nem a teljes történeti alkotmányt rehabilitálja – nem is teheti. A preambulum rendelkezése és az R) cikk (3) bekezdése a történeti alkotmány vívmányainak tiszteletéről szól, és ezeket emeli az értelmezési segédlet szintjére. A „*régi történeti alkotmányt*” a maga teljes formájában feléleszteni nem lehet, az Alaptörvény itt csupán a történeti alkotmány által kifejlesztett alkotmányos jelentőségű jogelveket és jogintézményeket hívja életre, mint értelmezési segédletet.³⁸ Ezek a jogelvek – ahogyan azt az

³⁶ A történeti alkotmány szellemiségét/elveit L. Zétényi (szerk.): A történeti alkotmány. Magyarország ősi alkotmánya. 188-192. o. A történeti alkotmány Szent Korona-tanból levezetett elvei Zétényi szerint: a hatalom átruházás; a korlátozott, osztott és ellenőrzött hatalomgyakorlás; az állami és nemzeti függetlenség; a jogkiterjesztés; a mellérendelés; egyenlő alkotmányos szabadság; az önkormányzatiság elve; a népszuverenitást magába olvasztó nemzeti szuverenitás; a törvénysértés jogot nem alapít elve; az önkényes hatalomgyakorlás tilalma; az alkotmányellenes hatalomnak való ellenállásjog (ius resistendi); az alkotmányos hatalom jogfolytonossága; s szerves jogfejlődés; a szociális jogállam; a népi-nemzeti önrendelkezés és a gazdaság alkotmányos érvényű elemeinek rögzítése.

³⁷ Hornyák Szabolcs: A magyar büntetőjog története. In: Balogh Ágnes – Tóth Mihály (szerk.): Magyar büntetőjog. Általános rész. Osiris Kiadó, Budapest 2015. 52. o.

³⁸ Vö. Zétényi Zsolt: A történeti alkotmány időszerűsége. <http://nja.hu/publikaciok/publikaciok/a-torteneti-alkotmany-idoszerusege.jog> (2015. 09. 13.) „Igaz, hogy a történeti alkotmányt a maga eredeti mivoltában visszahozni nem lehet, de ebből nem következik, hogy újat kellene teremteni, akár történeti, akár chartális alkotmányra gondolunk. Meggyőződésünk – s ezt, tanulmányunk összefoglaló részében kifejtjük – hogy a történeti alkotmány értékes alapjára ráépíthető egy olyan folytatás – sarkalatos törvények sorozata –, amely megfelel a mai kor igényeinek. Minden jelentőset alkotó törvényhozó nemzedék létrehozta a maga korának válaszoló és a történeti jog folyamába illeszkedő alkotásait, így

Alkotmánybíróság is erga omnes kimondta – biztos alapot jelenthetnek a jogállamiságnak és a demokráciának.

A *bírák függetlensége* elvének példáján keresztül láthatjuk, hogy milyen intézmények lehetnek a történeti alkotmány vívmányai, *így az alaptörvényi szerepeltetésük kapcsán felmerülő kritikák élüket vesztették*. A legbölcsebb, ha ezen absztrakt fogalom teljes körű tartalmának kidolgozását az Alkotmánybíróságra és a jogtudomány értelmezésére bizzuk.

II. A szent korona jelenkora

*„Tiszteletben tartjuk (...) a Szent Koronát, amely megtestesíti Magyarország alkotmányos állami folytonosságát és a nemzet egységét.”*³⁹

A történeti magyar közjog másik hagyatéka a Szent Korona, amely kétségtelenül fontos szerepet töltött – és a Nemzeti Hitvallás rendelkezése révén – ma is fontos szerepet tölt be a közjogi gondolkodásba. Mielőtt mai lehetséges szerepének vizsgálatát és a felmerülő problémákat ismertetném, indokoltnak tartom az egyes korokban betöltött szerepének áttekintését.

1. A Szent Korona szerepe a magyar közjogtörténetben

A Szent Korona eredetéről számos teória született a magyar közjogtörténet- és történettudomány művelői révén. Szorosan nem témája a tanulmánynak, és a mai közjog számára ennek a kérdésnek a megválaszolása nem is releváns. A Szent Korona és a magyar király (*rex*) személye sokáig rokon értelmű fogalmak voltak.⁴⁰ A kezdeti időszakban a korona csupán a király hatalmát jelképező ékszer volt, amely az egyházi liturgiában a királyt *Isten kegyelméből* uralkodóvá tette. A korona vélt eredete miatt az uralkodói felségjogok mellett az Európához és a nyugati kereszténységhez való tartozást jelképezte.⁴¹

A XIII. századtól a korona és a király fogalmi kapcsolata megváltozott, élesen eltávolodott egymástól. Erre jó példa *IV. Béla*, aki a korona jogára hivatkozva vette vissza a *II. András* által eladományozott királyi birtokokat. A korona szerepének igazi fénykora azonban az Árpád-ház fiúági kihalását követően jött el. *A vegyesházi királyok uralkodásuk legitimálására használták fel, amely révén Szent István örökségébe léphettek*. A korona itt

soha nem a régi alkotmány változatlan visszahozatala történt meg, sokkal inkább annak bekapcsolása a kor vérkeringésébe.”

³⁹ Alaptörvény, Nemzeti Hitvallás

⁴⁰ Mezey Barna (szerk.): Magyar alkotmánytörténet. Osiris Kiadó, Budapest 2003. 96. o.

⁴¹ Mezey: A Nemzeti Hitvallás... 42. o.

már nem csupán egy ékszer jelentésével bírt, hanem az országot, a Regnumot szimbolizálta.⁴²

Jól megfigyelhető a XIV. századtól a korona és a király, mint fogalmak a korábnál még élesebb elhatárolódása. *A rendi küzdelmek és a főnemesi arisztokrácia megerősödésével az államhatalom gyakorlása és a király személye elvált egymástól.* Szemléletes példája ennek Zsigmond király fogva tartása, amely idő alatt az ország bárói a főhatalmat a Szent Korona nevében gyakorolták, mint Országtanács. Itt a korona tehát már önmagában, függetlenül jelképezte az államhatalmat.⁴³

A XV. században nem csak elvált, de élesen szembe is került egymással a két fogalom. A rendi küzdelmek sikerei révén a Szent Korona a királlyal szemben álló intézménnyé vált. *Elfogadott elvvé vált az, hogy akié a korona azé a hatalom.* A korona ebben a korszakban már az országot és az állami főhatalmat magában foglaló jogintézménnyé vált.⁴⁴ Ahogy *Eckhart Ferenc* fogalmaz: a korona a király fölé emelkedett.⁴⁵

A *Werbőczy István* által életre hívott és a *Tripartitumban* összegzett *Szent Korona-eszme*⁴⁶ új tartalommal egészítette ki a korona szerepét. Werbőczy művében *politikai megfontolásoktól vezérelve*⁴⁷ egyesítette a koronaeszmet és az organikus államfelfogást. A tan szerint a király és a nemesség egyeteme együtt alkotja a Szent Koronát, amely a Regnumot jelképezi. *A király és a rendek együttesen gyakorolják a hatalmat, köztük egyfajta kölcsönös függőségi és ellenőrzési viszony alakult ki azáltal, hogy a király tehetett valakit nemessé, de a nemesek egyeteme – választás útján – tehetett valakit királlyá.* Fontos megjegyezni, hogy Werbőczy az összes kiváltságos rendet a korona tagjának tartja pl. a nemességgel bíró székelyeket is, akik így részesültek a hatalom gyakorlásában. *A Szent Korona-tan e tétele a polgári kor előtti népszuverenitás korai megnyilvánulása feudális keretek között.*⁴⁸

⁴² Uo. 43. o.

⁴³ Uo. 44. o.

⁴⁴ Uo. 45. o.

⁴⁵ Nagy Endre – Rácz László: Magyar alkotmány- és közigazgatástörténet. HVG-Orac, Budapest 2007. 46-48. o.

⁴⁶ A Szent Korona eszméről (- tanról) bővebben L. Zétényi Zsolt: A Szentkorona-eszme mai értelme. Püski, Budapest 1997; Molnárfi Tibor: A magyar nép metafizikája. A Szent Korona-eszme, különös tekintettel az ellenállási jogra. <http://www.szentkoronalovagrend.hu/szentkorona-tan/> (2015. 04. 20.); Timon Ákos: A Szent Korona elmélete és a koronázás. Stephaneum Nyomda Rt., Budapest 1920; Eckhart Ferenc: A Szentkorona-eszme története. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia, 1941; Bertényi Iván: A magyar korona története. Kossuth Könyvkiadó, Budapest 1978; Tóth Zoltán József: Megmaradásunk alkotmánya. A Szent Korona-eszme a magyar történelemben és közjogban. HUN-idea Szellemi Hagyományőrző Műhely, Budapest 2007

⁴⁷ Erről bővebben L. Béli Gábor: A szentkorona-tan. PTE-ÁJK Jogtörténeti Tanszék – előadásvázlat; Mezey (szerk.): Magyar alkotmánytörténet. 95-98. o.

⁴⁸ Nagy – Rácz: Magyar alkotmány... 56-57. o.

A korona által megtestesített szuverenitás-eszme a XVI-XVIII. században stabilizálódott. Ekkor a magyar rendek az idegen dinasztiaival szembeni küzdelmek során az alkotmányosság szimbólumaként használták fel. A Habsburgok abszolutisztikus hatalomgyakorlása elleni érvelés során a magyar nemesi elit a Szent Korona szuverenitására hivatkozott, ennek révén vált azonossá a Szent Korona az állammal.⁴⁹

A Szent Korona-tan jelenléte a magyar közjogi gondolkodásban először az 1848-as forradalom népszuverenitás eszméjének megjelenésével okozott konfliktust. *Éles szembenállás mutatkozik ugyanis a népszuverenitás és a koronaeszme szuverenitása között, annak ellenére, hogy az áprilisi alkotmány a jobbágyság eltörlésével és a közteherviselés bevezetésével beemelte a társadalom korábban kirekesztett rétegeit az alkotmány sáncaiba.* Nem véletlen tehát, hogy a Szent Korona közjogi szerepe a forradalmi hangulatba elhalványodott, sőt, ahogy azt *Táncsics Mihály*⁵⁰ álláspontja is sugallja háttérbe szorult.⁵¹

A szabadságharc leverését követően azonban újból fontos szerepet töltött be. Az osztrák abszolutizmus önkénye ellen felvázolt és elérni kívánt alkotmányos állam szimbólumává vált, annak ellenére, hogy a kiegyezést megalkotó és véghezvivő *Deák Ferenc* közvetve maga sem szánt jelentős szerepet a Szent Koronának, művében csupán említésszerűen szerepeltette, mint a magyar államot megjelenítő közjogi szimbólum.⁵²

A kiegyezést követő közjogi irodalomban egyfajta *Szent Korona reneszánsz* figyelhető meg. A közjogi írók közül külön kiemelendő *Chonca Győző műve*,⁵³ amely révén a tan új erőre kelt. *Chonca a kor igényeihez és a parlamentáris monarchia viszonyaihoz igazítva modernizálta a Szent Korona-tan tételeit, amely ez által stabilizálódott, újra fontos és szerves részévé vált a magyar közjogi gondolkodásnak.*⁵⁴

Az Szent Korona az első világháborút követő ún. első köztársaság majd az első kommunista rezsim időszaka alatt a történeti alkotmányhoz hasonlóan eltűnt a közjogi gondolkodásból. Az 1920-as rendszerváltást követő Horthy-korszakban a nacionalizmus és a nemzettudat felerősödésével szerves szellemi alapját képezte a későbbi területi revízió gondolatának, majd megvalósításának.⁵⁵ Az 1945-öt követő időszak közjogi gondolkodásából a

⁴⁹ Mezey: A Nemzeti Hitvallás... 45. o.

⁵⁰ Táncsics Mihály javaslata szerint a Szent Korona: „[t]éessék a Nemzeti Múzeumba” L. Táncsics Mihály: *Republika*, Munkások újságja 1848. október 17.

⁵¹ Mezey: A Nemzeti Hitvallás... 45. o.

⁵² Deák Ferenc: *Adalék a magyar közjoghoz*. Kiadja: Pfeifer Ferdinánd, Pest 1865. 82-83. o.

⁵³ Chonca Győző: *Politika*. Kiadja: Grill Károly, Budapest 1895

⁵⁴ Mezey: A Nemzeti Hitvallás... 46. o.

⁵⁵ Szente: *A historizáló*... 8. o.

republikánus és szocialista nézetrendszer miatt eltűnt, de nem veszett el örökre.

2. A Szent Korona a rendszerváltás utáni magyar közjogi gondolkodásban

1949-ben megszületett ugyan hazánk első írott alkotmánya, viszont a Szent Korona az 1989-90-es rendszerváltást követő demokratikus Magyarország közjogi gondolkodásában éledt csak fel. Napjainkban a dualizmus második feléhez és a Horthy-korszakhoz hasonlóan újból reneszánszát éli.

Az 1990-es években általános vélekedés volt a politikai közbeszédben az új alkotmány szükségessége. *Több alkotmánytervezet készült, amelyek közül számos tervezetben igen előkelő helyen szerepelt a magyar Szent Korona.*⁵⁶

Az 1994-ben nagytöbbséggel megválasztott szabaddemokrata–szocialista többség alkotmányozási kísérletei során elfogadott *119/1996. (XII. 21.) Ogy. határozat*, amely az új alkotmány szabályozási elveit rögzítette, a preambulumban szintén fontos szerepet szánt a Szent Koronának.⁵⁷

Az alkotmánytervezetekben és a politikai közbeszédben való szerepeltetést követően a Szent Korona a *2000. évi I. törvény révén a hatályos jog részévé vált*. A törvény szerint: „*A Szent Korona a magyar állam folytonosságát és függetlenségét megtestesítő ereklyeként él a nemzet tudatában és a magyar közjogi hagyományban. Az államalapítás ezeréves évfordulója alkalmából Magyarország méltó helyére emeli a Szent Koronát, és a nemzet múzeumából a nemzetet képviselő Országgyűlés oltalma alá helyezi.*” Nem csak a törvényt kezdeményező és Alaptörvényt elfogadó politikai erők azonossága, de törvény által a Szent Koronának tulajdonított közjogi szerep miatt is megállapíthatjuk, hogy a 2000. évi I. törvény közvetlen előzménye a Nemzeti Hitvallás Szent Koronára utaló rendelkezésének. A törvény ellen benyújtott alkotmányjogi panasz kapcsán az Alkotmánybíróság kimondta a törvény – *így a Szent Korona ebbéli szerepének* – alkotmányosságát.⁵⁸

A Szent Korona a 2002. évi kormányváltást követően sem tűnt el a közjogi gondolkodásból. Az ún. *Petrétei-féle* alkotmánytervezet szintén tartalmazta,

⁵⁶ L. Maczó Ágnes – G. Nagy Ilián: Új magyar alkotmány. Budapest 1995 <http://www.mkogy.hu/iromany/fulltext/00895txt.htm>

⁵⁷ L. „Az új alkotmány tartalmazzon preambulumot, amely tömören és kifejezően utaljon az alkotmányozás alanyára: az Országgyűlésre és a Magyar Köztársaság állampolgárainak közösségére; Magyarország történelmi hagyományaira, ezen belül a Szentkoronára; a magyar államiság ezeréves folytonosságára; az alkotmányosság egyetemes értékeire a szabadság, az egyenlőség és a testvériség szellemében; az emberi és állampolgári jogokra, ezek védelmére; a jogállamiság és a népszuverenitás tiszteletben tartására.” <http://www.complex.hu/kzldat/o96h0119.htm/o96h0119.htm>

⁵⁸ L. a 26/2000. (VII. 6.) AB határozatot.

amelynek preambuluma szerint a *köztársasági államforma mellett a történeti hagyományok megtestesítője*.⁵⁹

3. A Szent Korona alaptörvényi szerepének lehetséges jelentése és ellentmondásai

A Szent Korona alaptörvényi szerepeltetésekor a legnagyobb problémát véleményem szerint a koronaeszme szerinti és a modern értelemben vett *szuverenitásfogalom*⁶⁰ ütközése okozza. *A koronaeszme szuverenitásfogalma szerint minden hatalom forrása a Szent Korona. Az állami szervek és a közjogi tisztségek a korona által nyerik el a tisztségüket. Azaz a hatalom forrása a Szent Korona – ellentétben az Alaptörvény rendelkezésével. A Szent Korona-eszme szerint a szuverenitás nem a királyé, nem is a népé, hanem egyedül a koronáé.*⁶¹ Ez viszont nem egyeztethető össze az Alaptörvény által is deklarált modern értelemben vett népszuverenitással.

Zétényi Zsolt szerint a történeti alkotmány egyik legfontosabb elve – amely a Szent Korona-eszméből származik – a *népszuverenitást magába olvasztó nemzeti szuverenitás*.⁶² E felfogás szerint a *Szent Korona egyenlő a hatalom forrását jelentő magyar politikai nemzettel*. A Szent Korona-tan szuverenitásfogalma, ahogy láthattuk története során számtalan alkalommal módosult, és igazodott a kora – és „felhasználói” – elvárásaihoz. Zétényi modern értelmezése éppen ezért nem szokatlan. Megközelítése ugyan látszólag feloldja a két fogalom közötti ellentmondást, de nem oldja meg azt a jogosan felmerülő kételyt, hogy ezt a felfogást – *amely szerint a választópolgár a Szent Korona tagja* – minden magyar állampolgár a magáévá tudja tenni.

A szuverenitásezszme mellett *Szente Zoltán* még három további problémás kérdést jelöl meg. *A Szent Korona-tan és a köztársasági államforma problematikája, az állam világnézeti semlegességének és a Szent Korona-eszme által jelképezett keresztény állam ellentmondása és a Szent Korona-tanból származó tulajdonjog.*⁶³

A történeti alkotmány és a Szent Korona-tan évszázadokon át összefonódott a királyság államformájával. Az eszme mai követői ezt gyakran propagálják és a királyság intézményének restaurálását szorgalmazzák. *Zétényi Zsolt* szerint a Szent Korona állameszméje nem zárja ki a köztársasági államforma létét,

⁵⁹ A tervezet szövegét L. http://www.euroastra.info/files/Gyurcsaany-petrettei-MSZP_alkotmanytervezet.pdf

⁶⁰ A szuverenitás fogalmáról bővebben L. Petrétei: Az alkotmányos demokrácia alapintézményei. 175-192. o.

⁶¹ Szente: A historizáló... 6. o.

⁶² Zétényi (szerk.): A történeti alkotmány. Magyarország ősi alkotmánya. 191. o.

⁶³ Szente: A historizáló... 6-8. o.

de brit példával érvelve a királyságot tartja a parlamentáris demokrácia számára a legmegfelelőbb államformámnak.⁶⁴ *Ezzel az állásponttal nem értek egyet, ugyanis az államformát a mindenkori történelmi körülmények határozzák meg; és az államforma a kormányzás minőségét kevésbé befolyásolja.* A tan mai hívei szerint – az Alaptörvényhez hasonlóan – a jogfolytonosság a 1944. március 19-i német megszállással megszakadt. *Ebből viszont az következik – az eszme követői szerint –, hogy 1944 márciusa óta közjogi provizórium van hazánkban, amely a monarchia restaurálásával szüntethető meg, a jogfolytonosság ez által állna helyre.*⁶⁵ Itt azonban felmerül a kérdés, hogy összeegyeztethető-e az Alaptörvény által deklarált köztársasági államforma és a Szent Korona ilyenformán történő szerepeltetése. Itt ellentmondást vélek felfedezni.

Szintén problémás a fentebb ismertetett ellentmondások mellett az a rendelkezés, amely szerint a *Szent Korona a nemzet egységét testesíti meg.* Az Alaptörvény ugyanis más helyütt ugyanezt a szerepet szánja a köztársasági elnöknek.⁶⁶ Az államformához hasonlóan éles ellentmondás fedezhető fel.

A Szent Korona-tan nem csak jogi, hanem spirituális tartalommal is rendelkezik. A magyar állam – és a történeti alkotmány – hosszú időn keresztül összefonódott a kereszténységgel. Ennek ideológiai tartalmát a Szent Korona „misztériuma” adja. A korona közjogi jellege nem választható el a spirituális tartalmától. Ez a spirituális tartalom pedig nem más, mint a Szent Istváni örökség, amely kétségtelenül keresztény. Ha a Szent Korona közjogi tiszteletéhez ilyesfajta vallásos meggyőződés szükséges, az nem várható el mindazoktól, akik nem osztoznak ebben a meggyőződésben. A tan ebbéli spirituális tartalma ugyanis kikezdi az állam világnézeti semlegességének elvét.⁶⁷ Mindezek ellenére megemlítendő az is, hogy Zétényi Zsolt szerint a történeti alkotmány és az alapvetően keresztény szellemiségű Szent Korona-eszme határozottan állást foglal a más vallások tiszteletben tartása mellett.⁶⁸

A történeti alkotmány értelmében minden birtokjog a Szent Koronából ered, és az ország területe a Szent Korona „teste”, amelynek egyes részei

⁶⁴ Zétényi Zsolt: A történeti alkotmány időszerűsége. In: Téglási András – Kubovicsné Borbély Anett – Virányi András (szerk.): Történelmi tradíciók és az új alkotmány. Tanulmánykötet. Az Országgyűlés Alkotmányügyi, igazságügyi és ügyrendi bizottsága és az Országgyűlés Alkotmány-előkészítő bizottsága által 2010. december 10-én megrendezett tudományos konferencián elhangzott előadások alapján – Országgyűlés Alkotmányügyi, igazságügyi és ügyrendi bizottsága, Budapest 2011. 40. o.

⁶⁵ Szente: A historizáló... 7. o.

⁶⁶ Vö. Alaptörvény 9. cikk (1) bek. „Magyarország államfője a köztársasági elnök, aki kifejezi a nemzet egységét, és örökdió az államszervezet demokratikus működése felett.”

⁶⁷ Szente: A historizáló... 7. o.

⁶⁸ Zétényi: A történeti alkotmány időszerűsége. 41. o.

elidegeníthetetlenek. A tan e tételét kisarkítva – és véleményem szerint tudatosan félreértelmezve – *a szélsőjobboldalról elég gyakran felbukkan az az abszurd „politikai ötlet”, amely szerint Magyarország nem mondhat le a területi revízióról és az elcsatolt területek visszaszerzéséről.* Ez azonban a Magyarország által is ratifikált *1947-es párizsi békeszerződésbe*⁶⁹ és az Alaptörvény azon rendelkezésébe ütközik, amely szerint: *„Magyarország a béke és a biztonság megteremtése és megőrzése, valamint az emberiség fenntartható fejlődése érdekében együttműködésre törekszik a világ valamennyi népével és országával.”*⁷⁰ Hozzá kell tenni, hogy a külhoni magyarok autonómia törekvéseinek támogatásán kívül messzebbre vivő hivatalos politikai cél ebben a tekintetben nincs, és nem is lenne reális.⁷¹ Szintén a *Szent Korona birtokjoga*⁷² kapcsán merül fel az a tétel, ami szerint *az ország javai, köztük a föld és bármely ingatlan tulajdonjoga a Szent Koronát illeti meg, s így a király és a nemzet legfeljebb e javak birtokosai vagy használói lehetnek.* Ez viszont nem egyeztethető össze a mai modern alkotmányjogi és polgári jogi tulajdonfogalommal illetve a magántulajdonra épülő kapitalista gazdasági rendszerrel.⁷³

4. A Szent Korona jelenének margójára

A Szent Korona-tan történeti fejlődésének vázlatos áttekintése is egyértelműen igazolja, hogy soha nem volt koherens, minden részletében kidolgozott közjogi doktrína. Története során, mind a jelentése, mind a tartalma jelentős változáson ment keresztül, amelyet az éppen ráhivatkozó politikai szereplők értelmezése nagyban befolyásolt.⁷⁴ Emellett azt is láthatjuk, amire *Zétényi Zsolt* hívja fel a figyelmet, mégpedig, hogy a Szent Korona-eszmének voltak olyan általános és hosszú ideig fennálló *vívmány*

⁶⁹ Szente: A historizáló... 7-8. o.

⁷⁰ Alaptörvény Q) cikk (1) bek.

⁷¹ Vö. Alaptörvény D) cikk: „Magyarország az egységes magyar nemzet összetartozását szem előtt tartva felelősséget visel a határain kívül élő magyarok sorsáért, elősegíti közösségeik fennmaradását és fejlődését, támogatja magyarságuk megőrzésére irányuló törekvéseiket, egyéni és közösségi jogaik érvényesítését, közösségi önkormányzataik létrehozását, a szülőföldön való boldogulásukat, valamint előmozdítja együttműködésüket egymással és Magyarországgal.”

⁷² Erről bővebben I. Téglási András: A tulajdonviszonyok szabályozása a középkorban. In: Téglási András – Kubovicsné Borbély Anett – Virányi András (szerk.): Történelmi tradíciók és az új alkotmány. Tanulmánykötet. Az Országgyűlés Alkotmányügyi, igazságügyi és ügyrendi bizottsága és az Országgyűlés Alkotmány-előkészítő bizottsága által 2010. december 10-én megrendezett tudományos konferencián elhangzott előadások alapján – Országgyűlés Alkotmányügyi, igazságügyi és ügyrendi bizottsága, Budapest 2011. 147-161. o.

⁷³ Szente: A historizáló... 8. o.

⁷⁴ Szente: A historizáló... 9. o.

*jellegű elvi tételei, amelyek máig élő jogelvek, és amelyek áthatották a történeti alkotmányt és a magyar törvényhozást.*⁷⁵

A korábban felvázolt ellentmondások alapján jogosan merül fel a kérdés, hogy a Szent Korona-tan restaurálása összeegyeztethető-e a modern alkotmányossággal. *Nem mehetünk el az mellett a tény mellett, hogy a Szent Korona-eszme tartalma igen megosztó. A korábbiakban ismertetett összebékíthetetlen tételei ellenére érvként szól mellette a magyar közjogtörténetben betöltött szerepe és az alkotmányfejlődésre gyakorolt pozitív hatásai.*⁷⁶

Véleményem szerint, a Szent Koronát tartalmazó rendelkezés csupán deklaratív–szimbolikus tartalommal és jelentéssel rendelkezik. Szerepe nem több mint egyfajta politikai és világnézeti értékrend kifejezése, amely ahogyan azt a történeti bevezetőben láthattuk kétségtelenül fontos része a magyar közjogi hagyománynak.

A Szent Korona-tan alkalmazhatóságához *a mai jelentésének kidolgozására és tisztázásra van szükség. Pontosan ezért, hogy a Szent Korona iránti tisztelet ne csapjon át a tan tételeinek félreértelmezésébe és azok részleges meghamisításába a Szent Koronáról szóló rendelkezés tartalmát történeti megközelítésében, de a mai viszonyokat figyelembe véve kell értelmezni és alkalmazni és esetleg megreformálni. Ez a szintén nem egyszerű feladat az Alkotmánybíróságra és a jogtudományra vár.*

IV. Összegzés és köszönetnyilvánítás

Az Országos Tudományos Diákköri Konferencián bemutatott és az évfolyamdolgozatom illetve e tanulmány témájául választott terület igen feltáratlan. A történeti alkotmány és a Szent Korona jelenkori szerepének kutatására pontosan a feltáratlansága és a régi és nagy hagyománnyal bíró (közjog-) történeti gyökerei miatt vállalkoztam.

Az Alaptörvény rendelkezései révén a történeti közjog e két hagyatéka élővé vált. *Ahhoz, hogy ne alkalmazhatatlan holt betűje legyen az alkotmányunknak, fel kell tárnunk mind a történeti alkotmány vívmányait, mind a ma használható – vagy használatos – Szent Korona-eszme tartalmát.* Eddigi írásaim ehhez kíséreltek meg hozzájárulni.

Eddigi munkám elvégzéséhez nyújtott segítségükért és támogatásukért köszönetet mondok mindenki előtt *Dr. Drinóczi Tímea* konzulensemnek, a

⁷⁵ Erről bővebben l. Zétényi (szerk.): A történeti alkotmány. Magyarország ősi alkotmánya. 188-192. o.

⁷⁶ Vö. Szente: A historizáló... 8. o. „Egyébiránt ez semmit sem von le a magyar történelemben szerzett érdemeiből – elvégre azok a politikai célok, amelyek érdekében felhasználták, gyakran helyesek, illetve pozitívak (például az ország függetlenségének, területi integritásának megőrzése) voltak.”

*PTE ÁJK Jogtörténeti TDK-nak, külön kiemelve Dr. Béli Gábor
tanszékvezető egyetemi docens urat, Családomnak és Barátaimnak!*